

Nr 45.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av
högre tekniska läroverk i Gävle och Karlskrona;
given Stockholms slott den 1 februari 1946.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
1 februari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander, följande.

A. Inledning.

Antalet i verksamhet varande tekniska läroverk är nu elva. De senast inrättade av dessa äro tekniska läroverket i Stockholm, som tillkom år 1938, samt tekniska gymnasierna i Luleå och Skellefteå, vilkas upprättande beslöts av 1943 års riksdag. Jämlikt beslut vid 1945 års riksdag kommer därjämte ett tekniskt gymnasium att upprättas i Hälsingborg. Undervisningen vid detta gymnasium beräknas kunna påbörjas hösten 1947.

Förslag har nu väckts om inrättande av två nya tekniska läroverk, ett i Gävle och ett i Karlskrona.

Stadsfullmäktige i Gävle gjorde i skrivelse den 21 april 1942 — under åberopande av en av *särskilda kommitterade* verkställd utredning — hos Kungl. Maj:t framställning om inrättande därstädes av ett tekniskt gymnasium. *Magistraten i Gävle*, *länsstyrelsen därstädes*, *statens arbetsmarknadskommision* och *skolöverstyrelsen* förordade bifall till framställningen, medan *statskontoret* avstyrkte densamma. Vid anmälan den 5 mars 1943 av frågan om anslag för budgetåret 1943/44 till tekniska läroverk fann sig chefen för ecklesiastikdepartementet icke kunna för det dåvarande tillstyrka, att ett nytt tekniskt gymnasium inrättades i Gävle (se propositionen 1943: 149, sid. 33).

Sedermera har *drätselkammaren i Gävle* i en den 3 november 1945 dagtecknad skrivelse lämnat vissa kompletterande uppgifter i anledning av stadsfullmäktiges nyssnämnda framställning samt därvid överlämnat yttranden av *handelskammaren i Gävle* och *tekniska föreningen i Gävle*.

Stadsfullmäktige i Karlskrona ha i skrivelse den 17 augusti 1945 hemställt om inrättande av ett tekniskt läroverk i Karlskrona. *Stadsfullmäktige* ha därvid åberopat en av *särskilda kommitterade* verkställd utredning i ämnet ävensom av *tekniska föreningen i Karlskrona*, *flottans ingenjörsförening* och *lokalstyrelsen för högre allmänna läroverket i Karlskrona* gjorda uttalanden i ämnet. Över stadsfullmäktiges framställning har *länsstyrelsen i Karlskrona* den 5 september 1945 avgivit utlåtande.

I anledning av nu föreliggande förslag om inrättande av nya tekniska läroverk i Gävle och Karlskrona ha utlåtanden avgivits den 7 december 1945 av *överstyrelsen för yrkesutbildning* och den 29 december 1945 av *statskontoret*.

B. Behovet av ytterligare tekniska läroverk.

Följande sammanställning visar elevantalet vid de tekniska läroverken och dess fördelning på landets tre huvuddelar.

De av stadsfullmäktige i Gävle och Karlskrona tillsatta särskilda kommitterade för utredning av frågan om förläggande av ett tekniskt läroverk till envar av dessa städer ha förebragt viss utredning angående behovet av en utvidgning av den tekniska läroverksorganisationen. De av kommitterade härutinnan framlagda synpunkterna ha närmare utvecklats av *överstyrelsen för yrkesutbildning*, som därvid anfört huvudsakligen följande.

Behovet av möjligheter till teknisk läroverksutbildning finner *överstyrelsen* ännu långt ifrån täckt. Höstterminen 1945 voro 2 788 inträdessökande anmälda till första klassen av de nuvarande 11 tekniska läroverken, därav 2 064 till de tekniska gymnasierna och 724 till de tekniska fackskolorna. Av dessa inträdessökande godkändes 2 086 stycken (1 652 till tekniskt gymnasium och 434 till teknisk fackskola). Av dessa kunde emellertid endast

Huvuddel av landet Tekniska läroverk	Elevantal cirka	Folkmängd i milj.	Elever per miljon invånare
<i>Norrland:</i>			
Tekniska gymnasiet i Härnösand	170	} 1.14	386
» » i Luleå	180 ¹		
» » i Skellefteå	90 ¹		
<i>Svealand:</i>			
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	200	} 2.20	536
Maskinfackskolan i Eskilstuna	180		
Tekniska läroverket i Stockholm	430		
» gymnasiet i Örebro	370		
<i>Götaland:</i>			
Tekniska läroverket i Malmö	300	} 3.18	374
» gymnasiet i Borås	170		
» » i Göteborg	240		
» » i Norrköping	300		
» » i Hälsingborg	180 ¹		
Summa	2 810	6.52	431

¹ Efter fullbordad uppbyggnad.

977 beredas plats (670 vid tekniskt gymnasium och 307 vid teknisk fackskola). Man kan således konstatera, att endast cirka 41 procent av de till tekniskt gymnasium godkända inträdessökande kunde beredas plats under det att cirka 59 procent måste avvisas på grund av den för knappa organisationen. Beträffande de tekniska fackskolorna utgjorde antalet intagna cirka 71 procent medan antalet avvisade utgjorde cirka 29 procent av de godkända inträdessökande. Vid denna beräkning har dock en viss dubbelräkning av inträdessökande förekommit, då i vissa fall inträdessökande anmäla sig till inträde i mera än ett läroverk. Behovet av ökade utbildningsmöjligheter är särskilt starkt framträdande beträffande tekniska gymnasieinlinjer. Beträffande fackskolelinjerna föreligger även ett behov, ehuru det är mindre starkt framträdande.

En viss utvidgning av organisationen kommer att genomföras i och med inrättande av det beslutade tekniska gymnasiet i Hälsingborg samt vidare vid ett eventuellt genomförande av de utvidgningar, som överstyrelsen föreslagit i sin framställning angående anslagsbehov för yrkesundervisningen för budgetåret 1946/47. Sistnämnda förslag innebär en utökning av tekniska läroverkets i Stockholm kapacitet med två nya parallellavdelningar av tekniska gymnasiet första klass samt upprättande av en första klass av vardera en maskinteknisk fackskolelinje och en elektroteknisk fackskolelinje, båda med dagundervisning. Ifrågavarande utökning skulle äga rum från och med läsåret 1946/47, medan tekniska gymnasiet i Hälsingborg beräknas träda i verksamhet med 2 avdelningar av första klassen först från och med läsåret 1947/48. Genom tillkomsten av ytterligare två tekniska

läroverk skulle de tekniska läroverkens organisation erhålla en omfattning, som bättre skulle motsvara tillströmningen av inträdessökande.

Såsom framgår av en av sakkunniga för den högre tekniska undervisningen verkställd utredning (stat. off. utr. 1943: 34—37. Betänkande med utredning och förslag angående den högre tekniska undervisningen), måste man i framtiden räkna med ett betydande ersättningsbehov bland ingenjörer med examen från tekniskt läroverk (»teknister»). Dessutom bör räknas med ett betydande »utvidgningsbehov». Överstyrelsen hyser icke heller någon tvekan om att behovet av ingenjörutbildad personal med ingenjörsexamen från tekniskt läroverk är så stort, att under normala konjunkturförhållanden någon risk för överproduktion av läroverksingenjörer ej skulle inträda vid genomförande av den planerade utvidgningen av organisationen. Överstyrelsen har härvid även beaktat den omständigheten, att genom privat initiativ uppkommit ett antal läroanstalter, vilka vanligen under benämningen »tekniska institut» meddela en undervisning av varierande halt. Från dylika privata skolor utexaminerade ingenjörer utgöra en betydande andel av hela ingenjörbeståndet. Det vore otvivelaktigt en fördel, om en del av den ungdom, som nu på grund av platsbrist vid de statliga tekniska läroanstalterna måste söka sig till utbildningsanstalter, vilka meddela sin undervisning utan någon offentlig kontroll — varvid det enskilda förvärvsintresset kan föranleda, att fordringarna på nödiga kunskaper avtrubbas — kunde erhålla utbildning vid tekniska läroverk. Ur dessa synpunkter är det i hög grad önskvärt, att utbildningsmöjligheterna vid de tekniska läroverken ytterligare väsentligt utvidgas.

När det gäller att bedöma frågan om en sådan utvidgning av de tekniska läroverkens organisation, inställer sig spørsmålet, om utvidgningen bör ske genom en utbyggnad av redan befintliga tekniska läroverk eller genom upprättande av nya läroverk. Överstyrelsen vill härutinnan hänvisa till vad överstyrelsen anfört i samband med avgivande av yttrande över framställningen från Hälsingborg angående inrättande av ett tekniskt gymnasium i sistnämnda stad. Överstyrelsen underströk härvid, att möjligheterna att leda den tekniskt begåvade ungdomen över till praktiska yrken bli större, om utbildningsmöjligheterna för dessa yrken fördelas på ett flertal orter i stället för att sammanföras till ett fåtal. Överstyrelsen framhöll vidare, att detta alldeles särskilt torde vara fallet, då ett nytt tekniskt läroverk förlägges till en ort med utpräglad industriell karaktär.

Resultatet av en undersökning angående fördelningen av eleverna i de nuvarande tekniska läroverken på hemortslän visar följande. Från Kronobergs län, Kalmar län, Blekinge län samt Kristianstads län voro vårterminen 1945 inskrivna respektive 25, 43, 47 och 44 elever eller sammanlagt 159 elever, ett antal, som säkerligen skulle komma att avsevärt ökas, om ett tekniskt läroverk inrättades inom området. Antalet elever från Uppsala län, Kopparbergs län och Gävleborgs län utgjorde samma termin respektive 27, 108 och 97 eller sammanlagt 232 elever. Från samtliga dessa län fördela sig eleverna på ett flertal läroverk, ehuru beträffande de tre sistnämnda länen tekniska gymnasiet i Örebro kommer före de övriga läroverken. Åtskilliga av eleverna i Västerås och Norrköping komma även från Kopparbergs län, under det att ett flertal från Gävleborgs län sökt sig till Härnösand och Norrköping. Över huvud visar undersökningen, att intresset för teknisk läroverksutbildning är särskilt starkt framträdande inom de län, där tekniskt läroverk finnes upprättat. Från Stockholms stad och län återfinnas i de tek-

niska läroverken 461 elever, de flesta vid tekniska läroverket i Stockholm. Från vart och ett av Södermanlands, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs och Västernorrlands län komma över 100 elever. I samtliga dessa län finnas tekniska läroverk utom i Kopparbergs län. Man återfinner således samtliga län, inom vilka finnas upprättade tekniska läroverk, med undantag av Västmanlands län, som dock är representerat med 96 elever vid de tekniska läroverken, samt Västerbottens och Norrbottens län. Inom de två sistnämnda länen voro de tekniska läroverken emellertid icke fullt utbyggda, i det att endast första och andra klasserna vårterminen 1945 voro upprättade vid tekniska gymnasier i Skellefteå och Luleå. Av undersökningen kan man således draga slutsatsen, att förekomsten av ett tekniskt läroverk inom ett län eller i dess omedelbara närhet utövar en lockelse på ungdomen att välja den mera praktiskt betonade utbildningen vid ett tekniskt läroverk i stället för den teoretiska utbildningen vid ett allmänt gymnasium.

Vid ett inrättande av nya tekniska läroverk har överstyrelsen funnit dem i första hand böra förses med utbildningslinjer inom de maskintekniska och byggnadstekniska facken.

Av de sakkunnigas rörande den högre tekniska utbildningen utredningsmaterial framgår, att i runt tal en tredjedel av de vid utredningen redovisade ingenjörerna utgöres av ingenjörer, som genomgått tekniskt läroverk, varvid emellertid är att märka, att endast något mer än hälften av det beräknade antalet kvarlevande läroverksingenjörer redovisats. Betraktar man landet i dess helhet, finner man, att av hela antalet ingenjörer med avgångsexamen från tekniskt läroverk drygt hälften funnit sysselsättning inom verksamhetsområdet »malmbrytning och metallindustri». Bland övriga industriella områden komma därefter »pappers- och grafisk industri» samt »byggnadsfirmor och arkitektkontor» främst. Av hela antalet inom industrien sysselsatta ingenjörer utgjordes över en tredjedel av läroverksingenjörer. Mest framträdande är dessas antal inom industrigrupperna »malmbrytning och metallindustri», »jord- och stenindustri», »pappers- och grafisk industri», »läder-, hår- och gummivaruindustri» samt »byggnadsfirmor och arkitektkontor».

Undersöker man från vilka fackavdelningar de inom olika verksamhetsområden sysselsatta läroverksingenjörerna utexaminerats, finner man, att huvudparten har maskinteknisk utbildning; framför allt gäller detta ingenjörerna inom »malmbrytning och metallindustri». Behovet av läroverksingenjörer med maskinteknisk utbildning är emellertid icke endast avhängigt av behovet inom sistnämnda verksamhetsområde, ty antalet »maskintekniker» är även inom andra verksamhetsområden procentuellt sett mycket avsevärt. Betraktar man industrien i dess helhet, finner man, att nära 58 procent av de inom industrien utnyttjade läroverksingenjörerna ha maskinteknisk utbildning. I fråga om antalet inom industrien verksamma läroverksingenjörer komma efter »maskinteknikerna» närmast »elektrotekniker», »byggnadstekniker» och »kemister». Inom dessa områden kan man sålunda räkna med ett avsevärt rekryteringsbehov. För närvarande (höstterminen 1945) täckes rekryteringsbehovet av läroverksingenjörer från följande gymnasie- och fackskolelinjer vid de nuvarande 11 tekniska läroverken:

Samtliga gymnasier

- 7 maskintekniska linjer
- 4 byggnadstekniska linjer
- 3 elektrotekniska linjer
- 1 teleteknisk linje
- 4 kemiskt tekniska linjer
- 1 färgeriteknisk linje
- 2 textiltekniska linjer
- 1 merkantilt teknisk linje
- 1 cellulosateknisk linje
- 1 flygteknisk linje
- 1 skeppsbyggnadslinje
- 1 ej differentierad linje

Samtliga fackskolor

- 3 maskinfackskolor
- 3 husbyggnadsfackskolor
- 2 elektrotekniska fackskolor
- 1 kemisk fackskola.

Beträffande tekniska läroverket i Stockholm föreligger förslag om utvidgning med en elektroteknisk och en kemiskt teknisk gymnasielinje samt med en maskinteknisk och en elektroteknisk fackskolelinje. Det blivande tekniska gymnasiet i Hälsingborg är avsett att omfatta en maskinteknisk och en kemiskt teknisk linje.

Tages hänsyn till den relativt starka ökningen av utbildningsmöjligheterna inom elektrotekniska och kemiskt tekniska facken i och med tillkomsten av tekniska gymnasiet i Hälsingborg och vid realiserande av den planerade utvidgningen av tekniska läroverket i Stockholm, synes i första hand ytterligare nyupprättade tekniska läroverk bära förses med utbildningslinjer inom maskintekniska och byggnadsfacken. En ökad möjlighet till bland annat teleteknisk utbildning torde framdeles även bära övervägas. En ökning av antalet elektrotekniska och kemiskt tekniska linjer torde däremot bära avvaktas, tills erfarenhet vunnits om tillströmningen till dessa linjer vid läroverken i Stockholm respektive Hälsingborg. Man bör även beakta, att nyligen inrättats en elektroteknisk linje vid tekniska gymnasiet i Härnösand.

C. Nu föreliggande förslag om inrättande av nya tekniska läroverk.

1. Tekniskt gymnasium i Gävle.

Stadsfullmäktige i Gävle gjorde i sin förutnämnda skrivelse den 21 april 1942 framställning om inrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle, uppdelat på en byggnadsteknisk och en maskinteknisk linje. Av stadsfullmäktige utsedda kommitterade hade verkställt utredning av frågan och därvid anført bland annat följande.

Ett tekniskt gymnasium i Gävle skulle ha en stor uppgift att fylla, såväl för den uppväxande ungdomen inom stora delar av Gävleborgs och angränsande län som för industrien och samhället i övrigt.

Gymnasiet bör lämpligen beräknas för två linjer, som med hänsyn till det lokala behovet böra utformas såsom en byggnadsteknisk och en maskinteknisk. Vardera linjen bör beräknas för en avdelning (den maskintekniska eventuellt två) om 30 elever första året, men byggnaden så dimensioneras, att den kan medgiva en fördubbling av antalet elever på några år. Det anses tillrådligt att inrätta en värmecentral, som jämväl kunde användas som värmetekniskt laboratorium.

Vad beträffar platsen för en blivande gymnasiebyggnad ha kommitterade haft sin uppmärksamhet riktad på angelägenheten, att byggnaden kunde givas sådant läge och sådan utformning, att den jämväl kunde tillgodose trängande lokalbehov för en eller flera redan existerande undervisningsanstalter i staden och då i första hand för Borgarskolan och yrkesskolorna.

I fråga om Borgarskolan har inhämtats, att lokalerna för undervisning i fysik och kemi äro tränga och utrustningen otidsenlig, att för undervisning i fysik och geografi får anlitas samma lokal och att motsvarande gäller i fråga om undervisning i kemi och biologi. Den nuvarande teckningssalen behöver ersättas med en ny, då den dels är otillräcklig och dels behöver disponeras för annat ändamål. Därjämte är värmesystemet i behov av ombyggnad och modernisering.

Även stadens skolor för yrkesundervisning äro i flera avseenden trångbodda och ett ömsesidigt intresse torde föreligga hos yrkesskolorna och gymnasiet av sådan förläggning, att gemensamt nyttjande av vissa lokaler underlättas.

I valet mellan de båda alternativen, anslutning närmast till Borgarskolan eller till yrkesskolorna, finna kommitterade det förra förtjäna övervägande i första hand. Borgarskolan disponerar sålunda en mycket rymlig och i avsevärd utsträckning outnyttjad tomt, som, under förutsättning av samförstånd med skolans ledning, kunde förhyras av staden för ifrågasvarande ändamål. Med detta såsom utgångspunkt framlägga kommitterade förslag till ny byggnad på tomten.

Stadsfullmäktige förklarade i förenämnda skrivelse, att stadsfullmäktige icke tagit ställning till frågan om gymnasiebyggnadens placering inom staden eller byggnadens närmare utformning.

I en den 3 november 1945 dagtecknad skrivelse har *drätselkammaren i Gävle* preciserat de skyldigheter, staden iklädde sig för inrättande av ett tekniskt gymnasium. Drätselkammaren har därvid förklarat, att staden förbunde sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning åt denne ävensom bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal. Staden åtog sig vidare att framdeles vid behov komplettera nyssnämnda inredning och möbelutrustning.

Handelskammaren i Gävle har tillstyrkt upprättandet av ett tekniskt gymnasium i Gävle. Handelskammaren har därvid anfört bland annat följande.

Att ett nytt tekniskt gymnasium föreslås förlagt till Gävle är icke uteslutande ett lokalt önskemål. Handelskammaren, som utgör ett språkrör för näringsidkare inom så gott som alla branscher inom Gävleborgs län, Uppland och Dalarna, har genom en omfattande rundfråga bland sina till om-

kring ett halvt tusental uppgående medlemmar uttrönt, att frågan omfattas med största intresse även inom avlägsna delar av det vidsträckta distriktet. För detta område utgör Gävle en naturlig replipunkt, framför allt genom sina goda kommunikationsförhållanden men också på grund av sin rikt förgrenade industri. Möjligheter finnas sålunda i staden för givande studiebesök speciellt i fråga om eleverna vid den föreslagna maskintekniska linjen. Det kan i detta avseende hänvisas till att staden är säte för betydande företag inom gjuteribranschen, varvsverksamheten och annan järn- och metallförädlade industri, inom sågverks- och massaindustrien, textil- och läderbranscherna, konfektyr- och den kemisk-tekniska industrien. På kort avstånd från Gävle ligga dessutom ett par av landets mest betydande järn- och kvalitetsstålverk samt några av rikets största anläggningar inom trävaruindustrien. Vid sidan av att eleverna på ort och ställe kunna erhålla en praktisk inblick i de maskinella konstruktionernas sätt att verka, kan sålunda tillfälle lämnas dem till en orientering i företagens merkantila problem av initierade fackmän.

För elever på den föreslagna byggnadstekniska linjen stå rika tillfällen till buds i Gävle att erhålla sakkunniga demonstrationer i modern byggnadsteknik. Sedan byggnadsverksamheten i staden under ett par årtionden befunnit sig i stagnation, har nämligen en synnerligen livlig byggnadsverksamhet kommit till stånd, och någon avmattning däri torde icke vara att vänta inom den närmaste framtiden, snarare motsatsen.

De lokala förutsättningarna för en effektiv undervisning inom de främst föreslagna maskintekniska och byggnadstekniska linjerna få sålunda bedömas som goda. Ett angeläget önskemål är att senare kunna utbygga dessa undervisningslinjer med en kombinerad cellulosateknisk och kemisk-teknisk linje. Mycket betydande företag finnas i Gävle och dess närhet, representerande båda dessa branscher, varav några med egna laboratorier. Tillfälle till givande praktiskt studium och arbete torde sålunda erbjuda sig.

Utom de ovan anförda fördelarna med förläggandet till Gävle av ett nytt tekniskt gymnasium för Norrland böra vissa andra förmåner icke förbises. Inom staden äro sålunda inackorderingsmöjligheter att påräkna i större utsträckning än i ett mindre samhälle. Tätta kommunikationer göra det möjligt för elever, boende utanför staden, att upprätthålla kontakten med sina hem. Slutligen finnas rika tillfällen till bildande förströelser genom stadsbibliotek, föreläsningar, studiecirklar, teater, konserter etc.

Tekniska föreningen i Gävle, som förordat bifall till framställningen, har därvid anført bland annat följande.

Inrättandet av ett nytt tekniskt gymnasium, i första hand avsett för nedre Norrland, är enligt föreningens mening ett mycket angeläget önskemål. Föreningen hyser den bestämda uppfattningen, att Gävle ur flertalet synpunkter vore den lämpligaste förläggningssorten härför. Staden har ju en omfattande och mångsidigt utvecklad industri och är dessutom centrum i ett industridistrikt av mycket betydande omfattning. Genom sina synnerligen goda kommunikationer med angränsande, respektive närbelägna stora industrisamhällen äger staden i övrigt väsentliga förutsättningar som säte för en läroanstalt av detta slag.

Beträffande de av stadsfullmäktige i Gävle föreslagna utbildningslinjerna, nämligen en byggnadsteknisk och en maskinteknisk, får föreningen för sin del livligt tillstyrka bådadera.

Stadsfullmäktige i Sandviken ha i skrivelse den 9 november 1945 till överstyrelsen för yrkesutbildning — under framhållande av behovet av ett nytt tekniskt gymnasium för nedre Norrland — tillstyrkt Gävle stads framställning om inrättande av ett sådant gymnasium i Gävle.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt Gävle stads framställning. Statsanslag för det nya tekniska gymnasiet torde enligt överstyrelsens mening behöva anvisas tidigast för budgetåret 1947/48. Överstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Verkställd undersökning beträffande det område, som omfattar Uppsala län, Kopparbergs län och Gävleborgs län, ger vid handen, att, enligt 1940 års folkräkning, 109 547 personer av den yrkesverksamma befolkningen tillhöra industrien och hantverket, vilket motsvarar 37 procent av områdets hela yrkesverksamma befolkning. Ett tekniskt läroverk inom detta område bör ha en viktig uppgift att fylla. Tages vidare hänsyn till att tekniska läroverk finnas i Örebro, Stockholm och Härnösand samt en bergsskola i Filipstad, finner man, att en placering i den östra delen av området synes ändamålsenlig. Härvid torde Gävle med hänsyn till dess speciella karaktär av industristad med betydande industrier i grannskapet vara särskilt lämplig såsom förläggningsort.

Vid en närmare undersökning av den yrkesverksamma befolkningens fördelning på olika industrigrupper finner man, att grupperna »malmbrytning och metallindustri», »träindustri» samt »byggnadsverksamhet» äro rikligast företrädda, nämligen med 37 943, 14 906 och 18 683 personer. Antalet ingenjörer inom dessa fackområden utgjorde 793, 28 och 152, motsvarande 61, 2 och 12 procent av hela ingenjörsbeståndet inom industrien i området (1 303). Pappers- och grafisk industri omfattade 106 ingenjörer, motsvarande cirka 8 procent av ingenjörsbeståndet. I första hand synes således detta läroverk böra omfatta en maskinteknisk linje och i andra hand en byggnadsteknisk linje. Med hänsyn till att vid tekniska gymnasiet i Härnösand finnes en cellulosateknisk linje torde tills vidare trä- respektive pappersindustrien icke böra företrädas vid läroverket i Gävle.

Då tillströmningen till de tekniska gymnasielinjerna är avsevärt mycket större än till fackskolelinjerna, finner överstyrelsen lämpligt, att i överensstämmelse med stadsfullmäktiges i Gävle förslag tekniska läroverket i Gävle tills vidare endast omfattar tekniska gymnasielinjer, nämligen en maskinteknisk och en byggnadsteknisk linje, varvid torde böra tagas under övervägande, huruvida den sistnämnda bör få huvudsakligen husbyggnadsteknisk inriktning eller mera allmänt byggnadsteknisk i analogi med byggnadstekniska linjen vid gymnasiet i Norrköping. Det torde böra ankomma på överstyrelsen att taga denna fråga under närmare övervägande i samband med fastställande av undervisningsplan för gymnasiet.

Man torde böra räkna med att — därest 1946 års riksdag beslutar inrättandet av gymnasiet — undervisningen bör kunna påbörjas hösten 1947. För budgetåret 1946/47 torde sålunda icke böra beräknas något anslagsbehov. Statens kostnader för gymnasiet under det första verksamhetsåret torde kunna uppskattas till omkring 50 000 kronor, häri icke inräknat kostnader för erforderlig laboratorieutrustning. Under tredje verksamhetsåret, då läroverket skulle vara fullt utbyggt till sex klassavdelningar, kunna årskostnaderna uppskattas till i runt tal 120 000 kronor. Kostnaderna för

laboratorieutrustning torde böra beräknas till ungefär samma belopp, som beräknats för de tekniska läroverken i Skellefteå, Luleå och Hälsingborg eller omkring 200 000 kronor. Detta belopp torde böra fördelas på förslagsvis tre à fyra år.

Statskontoret, som samtidigt yttrat sig över föreliggande förslag om uppriktande av ett tekniskt läroverk i Karlskrona, har tillstyrkt att tekniska läroverk upprättas i Karlskrona och Gävle. Statskontoret har härvid anfört följande.

Såsom statskontoret framhöll i sitt utlåtande angående inriktande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg (se propositionen 1945:103, sid. 7) måste det tillses, att tekniska läroverk och utbildningslinjer icke nyinrättas utslutande på grundval av den för närvarande uppskruvade efterfrågan på tekniker och den som följd härav starkt ökade tillströmningen till den tekniska undervisningen i landet.

Den i föreliggande ärende förebragta utredningen synes emellertid giva vid handen, att en viss ytterligare utbyggnad av den tekniska läroverksorganisationen kan vara motiverad. Då behovet härav lämpligast torde tillgodoses genom inriktande av nya läroverk, vill statskontoret icke motsätta sig ett tillmötesgående av framställningen. De föreslagna förläggningsorterna för de nya tekniska läroverken synas väl valda.

2. Tekniskt läroverk i Karlskrona.

Stadsfullmäktige i Karlskrona ha i sin förut omnämnda skrivelse den 17 augusti 1945 gjort framställning om inriktande av ett tekniskt läroverk i staden, omfattande dels en teknisk fackskola med en maskinteknisk linje och dels ett tekniskt gymnasium med en linje i väg- och vattenbyggnadsteknik. Stadsfullmäktige ha förklarat, att staden vore villig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad åt gymnasiets rektor och vaktmästarpersonal eller motsvarande kontant ersättning åt dessa. Av stadsfullmäktige utsedda kommitterade ha verkställt utredning av frågan. Av denna utredning inhämtas bland annat följande.

I sydöstra Sverige finnes en betydande industriell verksamhet på skilda områden. Det torde vara tillfyllest att i detta sammanhang nämna de större företagen, nämligen svenska stålpressningsbolaget i Olofström, oljefabriken i Karlshamn, Kockums järnverk, porslinsfabriken och hattfabriken i Karlskrona, Lessebo pappersbruk, Kalmar verkstäder samt slutligen det största industriella företaget i sydöstra Sverige, örlogsvärvet i Karlskrona.

Trots att betydande storindustrier sålunda äro placerade i sydöstra Sverige saknar denna landsända ett tekniskt läroverk. Då Karlskrona är den största och på grund av sitt läge ur kommunikationssynpunkt den mest centralt belägna orten synes ett sådant läroverk böra förläggas till denna stad. Härför talar även verkstadsskolornas i Karlskrona stora omfattning och önskvärdheten av att från dessa skolor avgångna elever kunna fortsätta sin tekniska utbildning. Ytterligare skäl äro den goda tillgången på kvalificerade tekniker och läroverkslärare, bland vilka timlärare böra kunna förvärfvas, och det stora antalet teknisk personal i Karlskrona samt det in-

flytande de till Karlskrona förlagda militära anstalterna med sin tekniska inriktning utöva på ungdomen. Vid de tekniska läroverken finnas för närvarande omkring 65 elever från sydöstra Sverige, av vilka 30 äro hemmahörande i Karlskrona med omnejd. Detta antal är icke stort men torde ett till Karlskrona förlagt tekniskt läroverk få betydelse för personer, bosatta i Blekinge och södra Småland, och omkring 100 000 invånare bo inom ett sådant område, att elever från detta område skulle kunna begagna sig av undervisningen i Karlskronaläroverket utan att bo utom sina hem.

Kommitterade anse, att läroverket bör organiseras dels såsom teknisk fackskola med maskinteknisk linje, dels såsom tekniskt gymnasium med en linje i väg- och vattenbyggnadsteknik. Teknisk fackskola föreslås, emedan den kan bygga mera direkt på verkstadsskoleutbildningen, medan förslaget om tekniskt gymnasium huvudsakligen motiveras med önskvärdheten av att ynglingar, som avlagt realexamen och som visa fallenhet för tekniska studier, beredas möjlighet till ingenjörutbildning. Valet av facklinjer motiveras i fråga om föreslagen maskinteknisk linje med tanke på karaktären av de storindustrier, som ligga i sydöstra Sverige. I fråga om väg- och vattenbyggnadslinjen har genom en undersökning utrönt, att behov föreligger i sydöstra Sverige av personal inom detta fack.

Vid starten av det nya läroverket bör man börja med en klass i gymnasiet, provisoriskt inhyst i verkstadsskollokalerna. Undervisningen i den tekniska fackskolan bör börja först under andra året.

Kommitterade ha undersökt möjligheten av att anlägga tekniska läroverket i anslutning till yrkes- och verkstadsskolornas lokaler. Nackdelen med detta förslag är, att den nya byggnadens läge blir ganska inklämt, varför möjligheterna till framtida utveckling synas små.

Enligt ett annat alternativ skulle den nya byggnaden förläggas till en plats nära yrkes- och verkstadsskolorna och högre allmänna läroverket. Här måste man räkna med mycket större utrymmen än enligt förra alternativet bland annat för samlingssal, varför detta förslag ställer sig ganska mycket dyrare. Kommitterade anse sig emellertid på grund av de betydligt större möjligheterna till utveckling samt det ökade lokalutrymmet böra förorda detta senare alternativ.

I uttalanden i ämnet, gjorda av *tekniska föreningen i Karlskrona*, *flottans ingenjörsförening* och *lokalstyrelsen för högre allmänna läroverket i Karlskrona* vitsordas likaledes behovet av ett tekniskt läroverk, förlagt till Karlskrona. Styrelsen för högre allmänna läroverket har därvid understrukt, att ett tekniskt läroverk i Karlskrona skulle vara till fördel även ur den synpunkten, att det från det överbefolkade högre allmänna läroverket skulle avlasta en del inträdessökande.

Länsstyrelsen i Karlskrona har tillstyrkt ifrågavarande framställning.

Överstyrelsen för yrkesutbildning, som likaledes tillstyrkt framställningen, har anfört huvudsakligen följande.

Inom området Kronobergs län, Kalmar län, Blekinge län och Kristianstads län, tillhörande sydöstra Sverige och inom vilket område för närvarande icke finnes något tekniskt läroverk, funnos, enligt 1940 års folkräkning, tillhoppa 981 ingenjörer, av vilka 751 tillhörde verksamhetsområdet hantverk och industri. Inom samma område utgjorde den inom industri och hantverk yrkesverksamma befolkningen 107 104 personer; för Blekinge län utgjorde den inom sistnämnda verksamhetsområde sysselsatta befolkningen 34,8 procent av hela

den inom länet yrkesverksamma befolkningen. För de övriga länen inom området voro motsvarande procenttal 29,9, 31,7 och 30,7. Bland de olika industrigrupperna kommer gruppen »malmbrytning och metallindustri» främst med 21 927 personer, motsvarande 20 procent av hela den yrkesverksamma industribefolkningen inom ifrågavarande område. I gruppen »jord- och stenindustri» är antalet 12 200, i gruppen »träindustri» 15 983, i gruppen »livsmedelsindustri» 10 334, i »textil- och beklädnadsindustri» 11 618 och inom »byggnadsverksamhet» 19 770. Av de olika industrigrupperna med en yrkesverksam befolkning om minst 10 000 personer äro således »malmbrytning och metallindustri» och »byggnadsverksamhet» rikligast företrädda. Antalet ingenjörer inom dessa grupper utgjorde 266 respektive 147, motsvarande cirka 35 respektive 20 procent av hela ingenjörbeståndet inom industri och hantverk för detta område. Möjligheter till teknisk läroverksutbildning inom maskintekniska och byggnadstekniska facken böra sålunda kunna påräkna ett avsevärt intresse bland den yrkesverksamma befolkningen. Med hänsyn till de särskilda förhållandena i Karlskrona stad, vilka framhållits av kommitterade för utredning av frågan om ett tekniskt läroverk i Karlskrona, synes det överstyrelsen lämpligt att placera ett särskilt för sydöstra Sverige avsett tekniskt läroverk med utbildningslinjer för maskinteknik och byggnadsteknik i Karlskrona.

I fråga om vilka facklinjer som böra anordnas vid läroverket i Karlskrona ha kommitterade föreslagit en organisation, innefattande en maskinteknisk fackskola och en gymnasielinje med väg- och vattenbyggnadsteknisk inriktning. Kommitterades förslag, att en maskinteknisk fackskolelinje i stället för gymnasielinje inrättas i Karlskrona, finner överstyrelsen väl motiverat. Även med hänsyn till önskvärldheten av att bereda de inom industrien och marinens verkstäder anställda möjlighet till en fortsatt utbildning vid fackskola efter genomgång av lärlings- och yrkesskola, vilka skolformer ha en omfattande representation vid Karlskrona stads skolor för yrkesundervisning, finner överstyrelsen ytterligare skäl tala för lämpligheten av en maskinteknisk fackskolelinje vid tekniska läroverket i Karlskrona. Beträffande den föreslagna väg- och vattenbyggnadstekniska gymnasielinjen finner överstyrelsen det tills vidare lämpligast, att den betecknas såsom byggnadsteknisk linje men att den får en viss inriktning även åt det väg- och vattenbyggnadstekniska området såsom fallet är med den byggnadstekniska linjen vid tekniska gymnasiet i Norrköping. Det torde böra ankomma på överstyrelsen, att i samband med fastställande av undervisningsplan för läroverket taga under övervägande, huru de olika grenarna av byggnadstekniken böra avvägas inom ramen för undervisningsplanen.

Man torde böra räkna med att — därest 1946 års riksdag beslutar inrättandet av läroverket — undervisningen bör kunna påbörjas hösten 1947. För budgetåret 1946/47 torde sålunda icke böra beräknas något anslagsbehov. Kostnaderna kunna, om redan från början en klass av vardera fackskolan och gymnasiet inrättas, beräknas till ungefär samma belopp som vid gymnasiet i Gävle under dess första verksamhetsår eller omkring 50 000 kronor. Under tredje verksamhetsåret, då fem klasser beräknas vara i verksamhet, kunna kostnaderna beräknas till omkring 110 000 kronor. Kostnaderna för laboratorieutrustningen torde böra beräknas till samma belopp, som beräknats för gymnasiet i Gävle, eller omkring 200 000 kronor, att fördelas på förslagsvis tre à fyra år.

Statskontoret har, såsom förut nämnts, tillstyrkt, att ett tekniskt läroverk upprättas i Karlskrona.

D. Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår är tillströmningen av sökande till de tekniska läroverken mycket stor, varför ett betydande antal kompetenta sökande, särskilt till de tekniska gymnasierna, måste avvisas. Samtidigt gör sig behovet av tekniker med den utbildning, som de tekniska läroverken avse att meddela, starkt gällande inom åtskilliga industriella verksamhetsområden. Av de allmänna industriella utvecklingstendenserna att döma torde man även på lång sikt ha att räkna med stor efterfrågan på dylik arbetskraft. De senare åren ha de tekniska läroverkens organisation utvidgats väsentligt dels genom anordnande av nya parallellavdelningar vid ett flertal läroanstalter, dels ock genom tillkomsten år 1943 av de tekniska gymnasierna i Luleå och Skellefteå samt år 1945 av tekniska gymnasiet i Hälsingborg. I årets åttonde huvudtitel har jag vidare under punkten 226 förordat en fortsatt utbyggnad från och med nästa läsår av tekniska läroverket i Stockholm i enlighet med de riktlinjer, som godkänts vid läroverkets upprättande år 1938. En ytterligare utbyggnad av det tekniska läroverksväsendet anser jag emellertid vara motiverad. Behovet härav torde lämpligast bära tillgodoses genom inrättande av nya läroverk.

I likhet med i ärendet hörda myndigheter och organisationer finner jag nu föreliggande förslag om inrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle och ett tekniskt läroverk i Karlskrona vara ur olika synpunkter lämpliga. Båda städerna äro sålunda centra för en omfattande industri, ett förhållande, som har betydelse bland annat för möjligheterna att erhålla väl kvalificerade timlärare och bereda eleverna tillfälle till praktik. Det synes även naturligt, att arten av industrien inom respektive område får sätta sin prägel på vederbörande läroverks organisation. Jag har därför icke något att erinra mot att det tekniska gymnasiet i Gävle till en början anordnas med en maskinteknisk och en byggnadsteknisk linje, varvid differentieringen bör inträda från och med andra klassen. Högre tekniska läroverket i Karlskrona synes, såsom i ärendet föreslagits, bära omfatta en maskinteknisk fackskola och en byggnadsteknisk gymnasielinje.

Undervisningen vid båda läroverken är avsedd att påbörjas hösten 1947. Förslag om de nya läroverkens inrättande torde emellertid bära föreläggas 1946 års riksdag, så att lokalfrågan för vardera läroverket kan ordnas före undervisningens början. De båda läroverken torde bära successivt upprättas från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, under förutsättning att Gävle stad respektive Karlskrona stad tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt vederbörande läroverks rektor och erforderlig vaktmästarpersonal eller motsvarande kontant ersättning. Övriga kostnader för läroverken, däribland även kostnader för laborieutrustning, för vardera läroverket beräknade till 200 000 kronor, torde bära gäldas av statsmedel.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att besluta

dels att i Gävle skall från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium, under förutsättning att Gävle stad för nämnda gymnasium tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt rektor och erforderlig vaktmästarpersonal eller motsvarande kontant ersättning;

dels ock att i Karlskrona skall från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett högre tekniskt läroverk, omfattande fackskola och gymnasium, under förutsättning att Karlskrona stad för nämnda läroverk tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt rektor och erforderlig vaktmästarpersonal eller motsvarande kontant ersättning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. v. Krusenstjerna.